

כל הכוכבים מסתדרים לאיראן, ויש לזה מחיר כבד

written by תא"ל במיל" יוסי קופרווסר | 16.09.2023

דבריהם של שר הביטחון ושל ראש המוסד על התעצמות איראן וחיזבאללה בלבנון, ועל הניסיונות הרבים של איראן לבצע פיגועים נגד יעדים ישראלים ויהודיים ברחבי העולם מאז ראשית השנה מדאיגים מאוד. כך גם ניתוחו המדויק של ברנע את הבעייתיות של הניסיונות הרפים של ארצות הברית לעכב את הפריצה של איראן לנשק גרעיני, תוך נכונות לשלם מחיר גבוה, וחששותיו שמא רוסיה תגלה נכונות לספק לטהראן יכולות צבאיות שתאיימנה על קיומה של ישראל בתמורה לסיוע הצבאי האיראני למוסקווה במלחמה באוקראינה. אך כל אלה הם רק חלק מהתמונה המלאה של חומרת האתגר שמציבה כעת איראן מול ישראל.

בפועל, איראן ממשיכה בחודשים האחרונים להתבסס כמדינת סף-גרעינית, משפרת את מעמדה האזורי, הבין-לאומי ואת יכולותיה הצבאיות, ומעמיקה את מעורבותה בליבוי הטרור הפלסטיני, תוך שהיא מחזקת את הארגונים הקיצוניים הסרים למרותה וניצבים מסביב לישראל, כדי לקדם אפשרות של מערכה רב-זירתית. היא גם מתמודדת בהצלחה יחסית עם האתגרים מבית ומחוץ ועם הקשיים הכלכליים.

ביטויים בולטים להישגים האיראניים היו זימונה של איראן ליטול חלק בפסגת מדינות BRICS (ברזיל, רוסיה, הודו, סין ודרום אפריקה) וההסכם עם ארצות הברית על שחרור 5 אמריקנים, שהיו עצורים בתואנות שווא באיראן, תמורת שחרור כמה עצורים איראנים בארצות הברית והעברת 6 מיליארד דולר שהיו מוקפאים בדרום קוריאה לאיראן. למעשה, הסכום שמועבר לאיראן גדול אף יותר, שכן ארצות הברית נתנה כנראה את הסכמתה להעברת כמה מיליארדי דולרים לאיראן גם מעיראק. הכספים מדרום קוריאה אמורים אומנם לממן רכש למטרות הומניטריות, אבל הם ישחררו כספים שישמשו את המשטר הקיצוני באיראן לא רק לייצוב מעמדו מבית אלא גם לסיוע לארגוני החסות שלו ברחבי המזרח התיכון, המהווים איום ישיר על ישראל.

ההסכם עם ארצות הברית הוא כנראה רק חלק מהבנות רחבות יותר בנושא הגרעין, המיושמות בפועל גם בהיעדר הסכם פורמלי לגביהן. לפי הבנות אלה, ארצות הברית נמנעת מהגברת הלחצים על איראן באמצעות מימוש הדוק של הסנקציות האמריקניות ומהשמעת איומים בהפעלת יכולותיה הצבאיות נגד איראן, אם זו תעשיר אורניום לרמה צבאית, בתמורה להתחייבות איראנית שלא להעשיר לרמה כזאת ולהאט את קצב הגידול של כמות האורניום המועשר לרמה של 60%. ארצות הברית גם נמנעת בהקשר זה, כנראה, מעידוד מדינות מערב אירופה השותפות להסכם הגרעין (ה-JCPOA) להפעיל מחדש את הסנקציות שלהן על איראן

באמצעות מנגנון ה-SNAP BACK (שיפוג בראשית 2026) ולמנוע את הסרת הסנקציות של האו"ם על מערך הטילים האיראני הצפויה ב-18 באוקטובר השנה. עם זאת, בריטניה, צרפת וגרמניה הודיעו (13 ספטמבר) כי הן עצמן תמשכנה להטיל את הסנקציות עד אשר איראן תעמוד בהתחייבויותיה. ארצות הברית תמכה ביעד מוגבל זה ואילו איראן הגיבה בחריפות ואף הודיעה הערב (שבת) על סילוק שלישי מהפקחים במתקניה.

מכל מקום, נראה שבמסגרת ההבנות, איראן האטה בתמורה את קצב הצבירה של אורניום מועשר לרמה של 60%, אך גם כך היא צברה כבר למעלה מ-121 ק"ג של חומר מועשר ברמה זו. כמות זו תאפשר לה להפיק אורניום מועשר לרמה צבאית עבור 3 מתקני נפץ גרעיניים בתוך שבועות ספורים. במקביל היא הגבירה את קצב הייצור של אורניום המועשר לרמה של 20% (ברשותה יותר מ-535 ק"ג) שגם אותו ניתן להעשיר לרמה צבאית בתוך זמן קצר באמצעות הצנטריפוגות המתקדמות שאיראן מפעילה, כך שבתוך 3 חדשים יכולה איראן להשיג מספיק חומר בקיע ל-6 מתקני נפץ גרעיניים. כמו כן, היא ממשיכה למנוע פיקוח על פעילותה בתחום הגרעין ומסרבת למסור לסוכנות הבין-לאומית לאנרגיה אטומית מידע על האתרים שבהם נמצאו עדויות לפעילות גרעינית שלא דווחה כלל, בלי שננקטים צעדים נגדה.

בסופו של דבר, בתמורה לנכונות לדחות לפי שעה את הפריצה לגרעין צבאי, שאותה נמנעת איראן לבצע בלאו הכי הן בשל חששה מתקיפה ישראלית או אמריקנית במהלך תקופת הביניים שבין הפריצה לבין השגת הנשק הגרעיני והן משום שמצב העניינים הנוכחי משחק לידיה בלאו הכי ומעמדה הולך ומתחזק, איראן השיגה הסכמה בשתיקה והשלמה בין-לאומית רחבה עם מעמדה כמדינת סף גרעינית. כעת מטרתה העיקרית בהקשר זה תהיה לאו דווקא להמשיך ולצבור אורניום מועשר ברמות גבוהות, אלא יצירת התנאים שיאפשרו קיצור משך הזמן הדרוש להפיכת האורניום המועשר למתקני נפץ גרעיניים, שאותם ניתן להתקין ברש"קים של הטילים שברשותה. יעד זה עלול להיות בר השגה אם רוסיה תעלים עין מהעברת טכנולוגיה רלוונטית לאיראן. לחלופין, התרומה הרוסית, שאליה רמז ראש המוסד, יכולה להיות אמצעי הגנה אווירית מתקדמים שישפרו את יכולתה של איראן להגן על פרויקט הגרעין מפני תקיפה או יכולות תקיפה אוויריות מתקדמות, שטהראן מבקשת זה זמן.

בכל הקשור לביסוס מעמדה האזורי ולהגברת הלחץ על ישראל, בלטו הניסיונות של איראן להחדיר אמצעי לחימה מתקדמים ליהודה ושומרון וללבנון לשימוש ארגוני המחבלים הסרים למרותה ונעזרים בה, ובראשם הג'יהאד האיסלאמי וחמאס, תוך עידודם להגביר את פעילות הטרור שלהם, והמעורבות הגוברת של איראן בהידוק הקשרים בין חיזבאללה לבין ארגונים אלה. בכירים איראנים, ובהם שר החוץ ומפקד כוח-קודס של משמרות המהפכה, ביקרו לצורך זה בסוריה ובלבנון ונפגשו עם ראשי הארגונים.

כמו כן, ממשיכה איראן להדק את קשריה עם סין ורוסיה, שלה היא מספקת אמל"ח לצורכי המלחמה באוקראינה, ועם מדינות במזרח התיכון (כולל סעודיה), באמריקה הלטינית ובאפריקה.

מנגד, איראן ממשיכה להתמודד עם המחאה מבית, שאמורה לגבור בימים הקרובים במלאת שנה להריגתה של מהסא אמיני, שהביאה למחאת החיג'אב. המשטר כבר נערך לדכא גילויי הזדהות עם המחאה. גם מערכת היחסים עם מדינות המפרץ, ובראשן סעודיה, שהשתפרה בחודשים האחרונים, איננה נעדרת קשיים, והחלטות שרי החוץ של הליגה הערבית ושל מדינות מועצת השת"פ של המפרץ הבליטו אותם. הן יצאו נגד ההתערבות האיראנית בענייניהן של מדינות ערב, גינו את המשך "הכיבוש האיראני" של 3 איים שהאמירויות טוענות לבעלות עליהם, הדגישו כי השליטה על שדה הנפט דורה, שאיראן טוענת לבעלות חלקית עליו, צריכה להישאר בידי כוויט וסעודיה ויצאו נגד ההתערבות האיראנית בסכסוך בין האסירים לשלטונות בחריין.

נוכח האתגר האיראני הגובר, מתחדדת החשיבות של גיבוש מדיניות ישראלית אפקטיבית לבלימתו, שההתבטאויות האחרונות, ובעיקר פגישת נתניהו-ביידן, הן חלק ממנה. מדיניות זו צריכה לכלול את המרכיבים האלה:

1. הבהרת חומרת המצב לקהלי היעד הרלוונטיים [?] בראש ובראשונה הממשל האמריקני, ובנוסף מדינות המערב, מדינות ערב השותפות לדאגה מהאיום האיראני, רוסיה וסין, הציבור הישראלי ודעת הקהל הבין-לאומית.

2. התכוננות לפעולה וביסוס ההרתעה הישראלית (והאמריקנית) מול איראן. האיזמים שהשמיעו בכירי מערכת הביטחון הם חשובים, אך ההצלחות בסיכול מזימות טרור ופעולות איראניות נוספות (למשל העברת נשק ללבנון ולפלסטינים, ניסיונות התבססות בדרום סוריה) ותרגולים של פעולה נגד איראן, בייחוד כשהם נערכים במשותף עם צבא ארצות הברית, חשובים עוד יותר. המשך ההתעצמות הישראלית ונכונות אמריקנית לספק לישראל אמצעים שישפרו את יכולתה לבלום את התגרענות איראן ולהצהיר כי ארצות הברית עצמה מחויבת לפעול צבאית לשם כך, יתרמו עוד יותר להרתעה וליכולת הפעולה אם יהיה בכך צורך.

3. הגברת המאמצים הדיפלומטיים בכלל הזירות [?] קידום הנורמליזציה עם סעודיה והידוק היחסים עם מדינות ערב המודאגות מאיראן, ובראשן אלה שיש להן הסכמים עם ישראל, חידוד המסר מול מדינות אירופה באשר לחיוניות הפעלת היכולות שברשותן לבלימת התעצמות איראן, כולל בהקשר של המלחמה באוקראינה, ומינוף היחסים עם סין ורוסיה למיתון הסיוע שהן מעניקות לאיראן בתחומים המאיימים על ישראל.

4. עידוד העם האיראני המוחה נגד המשטר באמצעות המחשת היתרונות האפשריים שאיראן עשויה להפיק משינוי הנהגתה ומדיניותה.

5. העצמת הפעילות החשאית לבלימת ההתעצמות של איראן וארגוני החסות שלה.

ישראל פועלת בכל האפיקים האלה, ובפועל מנהלת מערכה רב-ממדית מול איראן זה זמן. לשני הצדדים הישגים ומפחי נפש במערכה זו, ובסך הכול המאזן נוטה, מאז כניסת ממשל ביידן לתפקידו, לזכות איראן, בשל רתיעת הממשל מעימות עם המשטר בטהראן. המשמעות היא שעל ישראל לסמוך יותר על עצמה ולפעול במרץ רב יותר באפיקי הפעולה שצוינו לעיל, להימנע

מגילויי רפיסות מול איראן וגרורותיה ולשקול מהלכים נוספים שעשויים להטות את המאזן לטובתה (גביית מחיר ישירה מאיראן והסכם הגנה עם ארצות הברית בהקשר האיראני הם חלק מהרעיונות המונחים על השולחן). גם כך ברור, שלפגישה בין ראש הממשלה לנשיא ארצות הברית יש חשיבות רבה לצורך קידום כל כיווני הפעולה.

רבים מהמנתחים הביטחוניים מגייסים את האיום האיראני כטיעון המחייב פיוס או לפחות הפוגה ממושכת בעימות הפנימי המכאיב ומעורר הדאגה שאנו בעיצומו. אני לחלוטין בעד הסכמה לאומית רחבה ומציאת מוצא מהמצוקה הפנימית, אבל עלינו להתמודד עם האיום האיראני ללא קשר לוויכוח הפנימי ולהתגייס יחדיו לעמידה מולו גם אם לא תושג פשרה. מי שמחבר בין הדברים מבקש לחזק את ההרתעה, אך שלא במתכוון עלול דווקא להחלישה.